

Могуча Ганна Сергіївна

*Завідувач сектору управління об'єктами державного майна управління економіки, бухгалтерського обліку та звітності
Головного управління Держспродспоживслужби у Волинській області*

СУЧАСНІ ТРЕНДИ ФІНАНСОВО-ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ КОМУНАЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Сфера комунального господарства, діяльність якої спрямована на задоволення нагальних потреб населення, продовжує залишатися однією із найважливіших в економічній системі сучасної держави. Однак в умовах переходу України до ринкової економіки стало очевидно, що комунальні підприємства перебувають у важкому фінансовому становищі, більшість з них знаходяться на межі банкрутства. Основними причинами такого становища є труднощі доступу до фінансових ресурсів, постійне зростання вартості сировини, енергоресурсів, неефективна система управління тощо. Ускладнює ситуацію наростаючий знос основних фондів системи ЖКГ, а також велика дебіторська і кредиторська заборгованість.

Насамперед зазначимо, що основним джерелом фінансування таких підприємств є власні кошти, однак у зв'язку з неплатежами нині їх недостатньо для зміни ситуації, що склалася. Бюджетні асигнування також обмежені. Відтак, відтворювальні процеси у цій сфері не відповідають сучасним вимогам та не забезпечують відновлення основного капіталу, а залучення зовнішніх джерел фінансування досить ускладнене.

Таким чином, підприємства комунального господарства на сучасному етапі трансформаційних перетворень потребують розробки та реалізації програм їх фінансового оздоровлення, підвищення інвестиційної привабливості, вироблення нових вимог і критеріїв до управління фінансовими ресурсами. У зв'язку з цим, проблема вдосконалення управління фінансовими ресурсами комунальних підприємств в умовах реформування житлово-комунального господарства є особливо актуальною.

Сучасний фінансово-економічний стан вітчизняних житлово-комунальних підприємств, особливо підприємств тепломережі, характеризується як критичний з високим ступенем динамізму, що негативно позначається на формуванні соціально-економічної системи в Україні.

Аналіз статистичної інформації виявив негативні тенденції в розвитку підприємств галузі. Крім того, спостерігаються як високочастотні (міжсезоння) так і низькочастотні (з періодичністю в кілька років) безсистемні коливання фінансових показників, що свідчить про істотний вплив динамічною ринкового середовища на внутрішнє середовище підприємств ЖКГ України. Знос основних фондів на більшості підприємств комунальної теплоенергетики досяг межі експлуатаційної безпеки та має тенденцію до подальшого зростання. В аварійному стані перебуває кожен десятий кілометр трубопроводів [1].

Підприємства комунальної теплоенергетики завантажені лише на 70%, використання недосконалого і застарілого обладнання призводить до перевитрат палива на 20% щодо світового рівня. Це зумовлює зростання собівартості і цін (тарифів) на житлово-комунальні послуги. Ціни (тарифи) на житло, воду, електроенергію, газ та інші види палива за січень–лютий 2019 року зросли на 3,1%, що пов'язано з підвищенням тарифів на гарячу воду, опалення на 12,7%, каналізацію – на 3,9%, водопостачання – на 3,2%, утримання будинків та прибудинкових територій – на 1,9% [2].

У лютому 2019 року населенням України сплачено за житлово-комунальні послуги 14,6 млрд. грн, що становило 69,4% нарахованих за цей період сум. За постачання електричної енергії – відповідно 3,5 млрд. грн і 126,8% (за рахунок погашення боргу попередніх періодів).

На кінець лютого 2019 року заборгованість населення зі сплати за постачання природного газу становила 33,0 млрд. грн, за централізоване опалення та постачання гарячої води – 22,0 млрд. грн, за утримання будинків і споруд та прибудинкових територій – 4,4 млрд. грн, за централізоване постачання холодної води та водовідведення – 3,3 млрд. грн, за вивезення

побутових відходів – 0,6 млрд. грн, за постачання електричної енергії – 6,1 млрд. грн. [2].

Підвищення тарифів на житлово-комунальні послуги є передумовою зростання дебіторської заборгованості, яка пов'язує фінансові кошти підприємств галузі. У структурі оборотних активів житлово-комунальних підприємств України дебіторська заборгованість сягнула понад 70%. У свою чергу, встановлені тарифи на житлово-комунальні послуги в кращому випадку збігаються з собівартістю, а в деяких випадках нижче її, що зумовлює зростання збитковості підприємств житлово-комунального господарства. Темпи зростання збитковості підприємств ЖКГ сягають майже 30% [1; 3].

Відсутність вільних коштів для розвитку комунальних підприємств призводить до дефіциту інвестицій, подальшого фізичного і морального старіння основних фондів, підвищенню їх аварійності, зростання енерговитрат при виробництві і транспортуванні комунальних послуг. Зростання енерговитрат, а отже і енергоспоживання в натуральних одиницях, викликані аварійним станом основних фондів, в сукупності з ростом тарифів на енергоносії прискорюють темпи зростання витрат на виробництво житлово-комунальних послуг. Коло проблем замикається і поновлюється на новому, більш жорсткому, витку спіралі саморуйнування системи фінансової діяльності підприємств житлово-комунального господарства.

Не секрет, що на більшості українських житлово-комунальних підприємствах відсутня система стратегічного управління фінансовою діяльністю (СУФД). Додавши до цього високу динамічність зовнішнього середовища, отримаємо організацію, практично не здатну розвиватися і функціонувати в умовах сучасної економіки. Наявність зазначеного недоліку не може забезпечити вітчизняним житлово-комунальним підприємствам змісту фінансових показників вище порогу безпеки і може привести до повного руйнування системи життєзабезпечення населення, компрометації основних принципів соціально орієнтованої економіки та зрештою до колапсу господарства країни загалом.

Під стратегічним управлінням фінансовою діяльністю житлово-комунальних підприємств Л.М. Бражнікова [4] розуміє узагальнююча модель дій по регулюванню операцій, спрямованих на забезпечення життєздатності, що впливають на стан попиту на ринках житлово-комунальних послуг і призводять до змін в розмірі та складі власного і позикового капіталів шляхом координації і розподілу фінансових ресурсів, з метою досягнення високої результативності функціонування галузі у створенні належних умов життєдіяльності населення.

КП «Луцьктепло» як і будь-яке підприємство працює з метою одержання прибутку шляхом надання послуг тепlopостачання. Основними фінансовими ризиками КП «Луцьктепло» є такі:

- підвищення ціни на газ протягом коротшого періоду, ніж передбачалося (12 років);
- усунення перехресного субсидування за більш короткий період, ніж передбачалося (12 років);
- зменшення швидкості підключення і рівня попиту на газ для населення;
- збільшення витрат капіталу ППІ;
- песимістичні макроекономічні сценарії для України з боку ЄБРР [3].

Ризик збільшення ціни на газ за більш короткий період, ніж передбачалося, оцінюється як невеликий, судячи з минулого досвіду, коли уряд України був дуже насторожений цією проблемою і здійснив значну фінансову допомогу для запобігання великого зростання цін. Оскільки не існує жодного офіційного плану адаптації цін на газ до ринкового рівня, збільшення цін на газ може бути непередбачуваним. Місто Луцьк і підприємство «Луцьктепло» не мають коштів, щоб вплинути на це. Механізм адаптації тарифів на теплову енергію та цін на газ означатиме, що підвищення ціни на газ передається користувачам, головним чином сімейним, і, відповідно, впливає на доступність опалення. Сім'ї можуть дозволити собі дещо коротший період адаптації цін на газ до ринкових, при яких їх платоспроможність опинилася б під питанням. Цей ризик може бути зменшений шляхом соціальних субсидій для сімей з низькими доходами. Такий механізм вже впроваджений. Усунення перехресного

субсидування за більш короткий період, ніж передбачалося, буде мати такий же вплив на підприємство і користувачів. Таким чином, соціальні субсидії будуть основним засобом пом'якшення цього ризику.

Ризик зниження швидкості підключення оцінюється як невеликий. Місто Луцьк може усунути цей ризик шляхом заборони відключення від системи централізованого теплопостачання.

Ризик збільшення витрат капіталу ППП оцінюється у зростанні від малого до середнього, а оцінки капітальних витрат проводяться на основі міжнародних цін. Ризик витрат може бути зменшений шляхом проведення тендеру щодо будівельно-монтажних робіт із залученням вітчизняних та іноземних компаній.

Ризик макроекономічного розвитку відповідно до песимістичних сценаріїв ЄБРР оцінюється як середній. Песимістичний сценарій матиме аналогічний вплив на збільшення цін на газ в поєднанні з тенденцією зниження доходу домогосподарств. Це було б перешкодою для доступності опалення та вимагало б збільшення соціальних субсидій.

Реалізація механізму, заснованого на поданні керованої системи, як усвідомлено життєздатної та самоорганізованої, в практику функціонування комунальних підприємств дозволить формалізувати процес стратегічного управління їх фінансовою діяльністю, активізувати інноваційну діяльність, знизити рівень дебіторської заборгованості, оптимізувати витрати, економічно обґрунтувати встановлені тарифи.

Список використаних джерел:

1. Державний комітет статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>
2. Про підсумки роботи житлово-комунального господарства за I півріччя 2019 року : Інформаційно-аналітичні матеріали до засідання колегії Мінжитлокомунгоспу України. К., 2019. 62 с.
3. Офіційний сайт ДКП «Луцьктепло». URL: <http://www.teplo-dkp.lutsk.ua/>

4. Бражникова Л.Н. Стратегическое управление финансовой деятельностью предприятий ЖКХ : монография; НАН Украины. Ин-т экономики пром-сти. Донецк : ЮгоВосток, 2010. 499 с.

Мороз Тетяна Олегівна

*Консультант відділу з організаційного забезпечення діяльності
Волинської обласної ради*

ПРАКТИКА ФІНАНСУВАННЯ ВИДАТКІВ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ НА СОЦІАЛЬНО-КУЛЬТУРНІ ЦІЛІ В УКРАЇНІ

Разом із здобуттям незалежності перед Україною постало важливе завдання – створення власної фінансової і бюджетної систем, а в даний час – їх подальше вдосконалення. Вирішення цього завдання вимагає переосмислення бюджету взагалі і місцевих бюджетів зокрема, визначення їх місця і ролі в економічній системі держави, теоретичного обґрунтування процесів формування доходної бази і напрямів витрачання бюджетних коштів, сутності місцевого оподаткування і його ролі в доходах місцевих бюджетів, створення ефективної системи міжбюджетних відносин [1, с.25-26].

Важлива роль відводиться місцевим бюджетам і у соціально-культурному розвитку території, адже саме з місцевих бюджетів здійснюється фінансування закладів освіти, культури, охорони здоров'я населення, засобів масової інформації; також фінансуються різноманітні молодіжні програми, видатки на упорядкування населених пунктів. Саме з місцевих бюджетів здійснюються видатки на соціальний захист і соціальне забезпечення населення [5, с.25-26].

Фінансування соціально-культурної сфери здійснюється з усіх рівнів бюджету. З місцевих бюджетів здійснюють видатки соціально-культурного призначення на освіту, охорону здоров'я, соціальний захист та соціальне забезпечення, культуру і мистецтво, фізичну культуру та спорт. Одночасно із